

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

حقوق خانواده (۱)

حقوق مالی و غیر مالی زوجه

مشمول بر آراء فقها، ادله معتبر شرعی، قوانین و مقررات موضوعه،

آراء قضائی، آراء وحدت رویه و نظریات مشورتی

به انضمام تبیین نموداری

مؤلفان:

ملیکا محبوبی	الهه شرافتی زنگنه
مهدیه افشاری	شهلا صمدی خاتقاه
کبری پور عبدالله	سمانه طاهری
زهرا تقی پور	محدثه قادری سورکی
متینه حدادی مقدم	سیده ساجده مرشدی شعرباف
زینب خادم آرانی	نسرین مطلبی
شیوا خلیلی	محدثه معین

سورشناسه	محبوبی، ملیکا، ۱۳۷۵
عنوان و نام پدیدآور	حقوق خانواده (۱) حقوق مالی و غیر مالی زوجه
مشخصات نشر	تهران، کتاب اوا، ۱۴۰۰
مشخصات ظاهری	۲۴۰ صفحه
شابک	۹۷۸-۶۰۰-۳۴۶-۶۵۴-۸
وضعیت فهرست نویسی	فیا
موضوع	زنان شوهردار - وضع حقوقی و قوانین - ایران -- Married women -- Legal status, laws, etc. -- Iran
موضوع	زنان شوهردار (فقه) - ایران -- Married women (Islamic law) -- Iran
شناسه افزوده	افشاری، مهدیه، ۱۳۷۵ کبری پور عبدالله ۱۳۴۳ زهرآ تقی پور ۱۳۷۶ متن حامادی مقدم ۱۳۷۶ زینب خادم آرائی ۱۳۷۵ شیوا خلیلی ۱۳۷۷ الهه شرافتی زنگنه ۱۳۷۵ شهلا صمدی خانقاه ۱۳۷۵ سمانه طاهری، ۱۳۷۵ محدثه قادری سورکی ۱۳۷۷ سیده ساجده مرشدی شرعیا ۱۳۷۶ نسرین مطلبی ۱۳۷۷ محدثه معین ۱۳۷۴ ۳۴۶۷KMH ۵۵۰۱۳۴/۳۴۶ ۸۴۹۶۹۲۳
رده بندی کنگره	
رده بندی دیویی	
شماره کاتالوژی ملی	

حقوق خانواده (۱)

حقوق مالی و غیر مالی زوجه

انتشارات کتاب اوا

ملیکا محبوبی - مهدیه افشاری - کبری پور عبدالله - زهرآ تقی پور - زینب خادم آرائی - شیوا خلیلی - الهه شرافتی زنگنه - شهلا صمدی خانقاه - سمانه طاهری - محدثه قادری سورکی - سیده ساجده مرشدی شرعیا - نسرین مطلبی - محدثه معین	مؤلفان:
کتاب اوا	ناشر:
اول - ۱۴۰۰	نوبت چاپ:
۲۰۰ نسخه	شمارگان:
۶۲.۰۰۰ تومان	قیمت:
۹۷۸-۶۰۰-۳۴۶-۶۵۴-۸	شابک:

نشانی دفتر مرکزی: انقلاب، خیابان ۱۲ فروردین، بن بست حقیقت، پلاک ۴، طبقه ۲، واحد ۴
شماره های تماس: ۶۶۹۷۴۶۴۵ | ۶۶۹۷۴۱۳۰ | ۶۶۴۰۷۹۹۳ | دورنگار: ۶۶۴۶۱۱۵۸

www.avabook.com avabookkazemi@yahoo.com

فروشگاه کتاب آوا: اسلام شهر، خیابان صیاد شیرازی (خیابان دانشگاه) جنب فرمانداری

تلفن: ۵۶۳۵۴۶۵۱

هرگونه تکثیر این اثر از طریق ارسال یا بارگذاری فایل الکترونیکی، یا چاپ و نشر کاغذی آن بدون مجوز ناشر، به هر شکل، اعم از فایل، سی دی، افست، ریسوگراف فتوکپی، زیراکس یا وسایل مشابه، به صورت متن کامل یا صفحاتی از آن، تحت هر نام اعم از کتاب، راهنما، جزوه، یا وسیله کمک آموزشی، در فضای واقعی یا مجازی، و همچنین توزیع، فروش، عرضه یا ارسال اثری که بدون مجوز ناشر تولید شده، موجب پیگرد قانونی است.

پیشگفتار

فقه به عنوان نظام حقوقی اسلام از زمره نظام‌های حقوق نوشته است که قانون در آن نقش مهمی را ایفا می‌کند. قانونگذاری، تفسیر قانون، اعمال و اجرای آن نیاز مبرم به شناخت، فهم، معان نظر و دقت در فقه اسلام دارد. فقه اسلامی بر اساس جامعیت خود، علاوه بر تبیین وظایف انسان در برابر خداوند، به تنظیم روابط او با هم‌نوعانش نیز پرداخته است تا جامعه مطلوب و ایده‌آلی که در پی آن است، تحقق یابد. احکام ناظر به روابط انسان با هم‌نوعانش، به صورت مجموعه‌ای از احکام و تکالیف است یعنی حقوقی که انسان در برابر دیگران از آن برخوردار است و تکالیفی که دیگران نسبت به حقوق او دارند. احکاماً حق و تکلیفی که در رفتارهای اجتماعی انسان‌ها و در ارتباط‌های متقابل آنها مصداق می‌یابد، جعل متقابل دارند و جعل هریک مستلزم جعل دیگری می‌باشد. از جمله مقررات اجتماعی اسلام، حقوق و وظایفی است که اعضای یک خانواده، به ویژه زن و شوهر از آن برخوردارند. اسلام بنیان خانواده را از مهم‌ترین بنیادهای اجتماعی و در جهت بقای نسل انسان، سکونت و آرامش، ارضای غریزه جنسی، مشارکت در امور مادی و معنوی و تربیت نسل دانسته و برای سلامت و پیشگیری از تزلزل آن، دستورات فراوانی داده است. با عقد ازدواج و تشکیل خانواده، رابطه زوجیت محقق شده و هریک از زن و شوهر در قبال دیگری، دارای حقوقی شده که دیگری مکلف به مراعات آنها است. برخی از این حقوق مثل حسن معاشرت، مشترک بین هر دو بوده، برخی مانند قیومیت و سرپرستی و تمکین، مختص به مرد و برخی مانند نفقه، مختص زن است. از نگاه دیگر می‌توان حقوق زن و شوهر را به حقوق مالی و غیر مالی تقسیم کرد، حقوق مالی، حقوقی

هستند که متعلقشان مال باشد. در روابط زوجین، حقوق مالی غالباً از آن زن است و حقوق غیر مالی مانند قیمومیت - که به موجب آن مرد بر همسرش حق اطاعت دارد - و حق حضانت، غالباً به شوهر تعلق دارد و به جز ارث، مرد بر همسر خود، حق مالی دیگری ندارد. در نوشتار حاضر، حقوق زوجه اعم از مالی و غیر مالی و در مقابل تکالیف زوج برگرفته از منابع معتبری همچون جواهر الکلام، مسالک الافهام، شرائع الاسلام، کشف الثام به زیور طبع اراسته شده است و در این رهگذار آراء فقها، ادله معتبر شرعی، قوانین و مقررات موضوعه، آراء قضائی، آراء وحدت رویه و نظریات مشورتی به همراه شرح نموداری مباحث مطروحه مورد تدقیق و بررسی قرار گرفته است. شایان ذکر است نویسندگان اثر علمی حاضر با عنوان «حقوق خانواده» (۱) حقوق مالی و غیر مالی زوجه» جمعی از دانشجویان کارشناسی ارشد حقوق خانواده دانشگاه امام صادق (علیه السلام) هستند که در معیت استاد بزرگوار سرکار خانم دکتر کبری پور عبدالله به نگارش و تدوین اهتمام ورزیدند.

فهرست مطالب

۳	.....بیگفتار
۱۱	.....بخش اول: مهریه
۱۱	.....(۱) تعریف مهریه
۱۲	.....(۲) ادله ملکیت مسلمان
۱۲	.....(۳) مهریه قرارداد منفعّت حر
۱۵	.....(۴) مقدار مهریه
۱۸	.....(۵) تعیین مهر
۱۹	.....(۶) مهریه قرارداد منفعّت
۲۲	.....(۷) مهریه از منظر قوانین موضوعه
۲۲	.....(۷-۱) تعریف مهر، انواع و شرایط آن
۲۴	.....(۷-۲) مقدار مهر المسمی
۲۵	.....(۷-۳) مهریه باطل
۲۶	.....(۸) آراء قضایی صادره در خصوص مهریه
۲۹	.....(۹) نظریات مشورتی اداره کل حقوقی قوه قضائیه در خصوص مهریه
۳۱	.....بخش دوم: شیریهاء
۳۱	.....(۱) تعریف شیریهاء
۳۱	.....(۲) شیریهاء از منظر فقهای امامیه
۳۳	.....(۳) تعلق مقدار معینی از مهریه به پدر زوجه؛ صحت یا بطلان؟
۳۵	.....(۴) آراء قضایی صادره در خصوص شیریهاء
۳۶	.....(۵) نظریات مشورتی اداره کل حقوقی قوه قضائیه در خصوص شیریهاء
۴۱	.....بخش سوم: حق حبس
۴۱	.....(۱) تعریف حق حبس

- ۲) حق حبس از منظر فقهای امامیه ۴۱
- ۳) امتناع طرفین از اداء معوض ۴۳
- ۴) تاثیر اعسار زوج در حق حبس ۴۴
- ۵) استحقاق زن نسبت به نفقه ۴۶
- ۶) حق حبس از منظر قوانین موضوعه ۴۷
- ۷) آراء صادره در خصوص حق حبس ۴۹
- ۸) نظریات مشورتی اداره کل حقوقی قوه قضائیه ۶۵
- ۹) حق حبس زوج در مهریه مؤجل ۶۸
- ۹-۱) تعمق یا عدم تعلق حق حبس به زوج از منظر غالب فقها ۶۸
- ۹-۲) علت تعلق حق حبس زوج از منظر مرحوم شیخ طوسی ۶۸
- ۹-۳) تعلق یا عدم تعلق حق حبس به زوج از منظر مرحوم صاحب جواهر ۶۹
- ۱۰) ابقاء یا عدم ابقاء حق حبس پس از یکبار مواقعه از منظر فقهای امامیه ۷۰
- ۱۰-۱) نظر شیخ مفید و شیخ طوسی (رحمه الله علیهما) ۷۰
- ۱۰-۲) نظر صاحب جواهر و ابن ابرهیم (رحمه الله علیهما) ۷۰
- ۱۰-۳) نقلی از کتاب مسالک الافهام شهید ثانی ۷۱
- ۱۱) حق حبس در فرض قبض اجباری بضع ۷۲
- ۱۲) الزام زوج به تسلیم مهر در صورت عدم تمکین موجه زوج ۷۳
- ۱۳) تقسیط مهر و تاثیر آن بر حق حبس ۷۴
- ۱۴) آراء قضایی صادره در خصوص حق حبس در مهریه های مؤجل و عند الاستطاعة ۷۶
- ۱۵) آراء قضایی صادره در خصوص تقسیط مهریه و تاثیر آن بر حق حبس ۸۲
- ۱۶) آراء وحدت رویه صادره در خصوص حق حبس ۸۵
- ۱۷) نظریه مشورتی در خصوص حق حبس در مهر مؤجل ۹۴
- بخش چهارم: تفویض** ۹۷
- ۱) تعریف تفویض ۹۷
- ۲) اقسام تفویض ۹۷
- ۳) تفویض بضع در نکاح دائم ۹۸
- ۴) تعلق مهر المثل یا مهر المسمی در فرض طلاق زوجین و فوت زوج ۱۰۱
- ۵) آراء قضایی صادره در خصوص تفویض بضع ۱۰۱